

Висновки. Сільський зелений туризм – це відносно новий вид діяльності. Він є корисним як для відпочиваючих, так і для господарів – сільських жителів, підприємств, сільських громад, регіонів і держави в цілому. Сільський зелений туризм сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки, збереженню української духовності, популяризації української культури, поширенню знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості країни. Це заслуговує на всіляку підтримку з боку держави, громадських організацій, великого агробізнесу.

В подальшому, для забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в Україні та ефективного управління ним вбачається доцільним: удосконалити нормативно-правову базу сільської туристичної діяльності як на державному, так і на регіональному рівні; постійно проводити моніторинг показників щодо розвитку сільського зеленого туризму та вивчення потреб ринку послуг сільського зеленого туризму; створити інфраструктуру державної фінансово-кредитної підтримки розвитку суб'єктів господарювання сільського зеленого туризму.

Список використаних джерел:

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В.І.Биркович // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1 (6). – С.138-143.
2. Гловацька В.В. Особливості розвитку сільського зеленого туризму як підприємницької діяльності / В.В. Гловацька // Інноваційна економіка. – 2010. – №16.
3. Дарчук В.Г. Аналіз розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні / В.Г. Дарчук // Економіка Криму, 2013. – Вип. 1. – С. 179-184.
4. Закон України “Про особисте сільське господарство” № 3108-IV від 17.11.2005 та зміни від 25.12.2008 № 799-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tourlib.net/zakon/pro_selgosp.htm
5. Закон України “Про сільський зелений туризм”/ http://derazhniar-da.gov.ua/docum/2012/zakon_ukrajini_pro_silskij_turizum.pdf
6. Коберніченко Т. О. Сільський зелений туризм: програма навчання / Т. О. Коберніченко, В. П. Васильєв. – К.: Аграрна освіта, 2005. – 76 с.
7. Мармуль Л.О. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні: [монографія] / Л.О. Мармуль, Т.В. Пінчук // Херсон: Айлант, 2009. – 168 с.
8. Рутинський М.І. Сільський зелений туризм: [навч. посіб.] / М.І. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К.: Знання, 2007. – 271 с.

Рецензент – д.е.н., професор Мармуль Л. О.

УДК: 339.9

УМОВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Яровий В.Ф., к.е.н., доцент

Херсонський державний університет

Визначено умови та ресурси здійснення міжнародного туризму в Україні. Обґрунтовано його виняткове значення серед інших видів соціально-економічної діяльності. Виявлено проблеми організації міжнародного туризму в Україні. Запропоновано заходи та шляхи їх подолання. Розроблено його функції та визначено перспективи у забезпеченні зростання національної економіки.

Ключові слова: міжнародний туризм, умови, ресурси, проблеми, національна економіка, функції, економічне зростання, перспективи.

Постановка проблеми. Перспективи розвитку туризму в Україні визначаються дією широкого спектра природних, історико-культурних, соціальних, економічних, політичних чинників, які мають чітко окреслену регіональну специфіку. Формування високорозвинутої національної індустрії туризму та її інтеграція у світовий ринок туристичних послуг пов'язані з необхідністю вирішення соціально-економічних проблем у період трансформації суспільно-економічних відносин.

Україна об'єктивно має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, багатий природний, історико-культурний та туристично-рекреаційний потенціал. Однак сьогодні розвиток цієї важливої галузі економіки є недостатнім, значна частина природних територій та об'єктів культурної спадщини непристосована для туристичних відвідувань, туристична інфраструктура в цілому не відповідає якісним параметрам, а туристичні послуги в більшості секторів туристичної індустрії – вимогам до якості обслуговування.

Причинами такого становища є: відсутність комплексної політики держави, неврегульованість механізмів стимулювання туристичної індустрії, відсутність ефективної стратегії розвитку цієї сфери як на національному, так і на регіональному рівнях; несформованість раціональних форм державного управління у сфері туризму; невідповідність нормативно-правового та організаційно-фінансового забезпечення сучасним потребам населення й економіки держави, існуючим параметрам туристичного потоку, тенденціям розвитку туризму; гострий дефіцит фінансових ресурсів та кризове становище в національній економіці.

Для багатьох країн міжнародний туризм став найприбутковішою галуззю економіки, а доходи від нього — важливою складовою національних бюджетів. Подорожі та туризм стимулюють розвиток інвестиційних проектів з розбудови транспортної та готельно-туристичної інфраструктури (зокрема, аеропортів, шляхів, морських портів, реставрацію історичних пам'яток, музеїв, розвиток природних охоронних зон), що підвищує і якість життя корінного населення, і рівень обслуговування туристів [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем розвитку та функціонування туристичної сфери зробили такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В. Азар, Г. Антонов, Л. Гонтаржевська, В. Гришкін, В. Євдокименко, І. Зорін, Б. Крамаренко, О. Любіцева, М. Мальська, О.Марченко, В. Окрепилов, С. Розанова, І. Сазонець, В. Сапрунова, І. Сидоренко, Б. Соловійов, Л. Толстова, В.Федорченко, В. Цибух та інші. Проте проблеми розвитку міжнародного туризму в Україні розроблені недостатньо та потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення умов та ресурсів розвитку міжнародного туризму в Україні, виявлення його проблем, обґрунтування функцій, розробка заходів поширення з метою зростання національної економіки та соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із шляхів підвищення ефективності соціально-економічного стану економіки та переходу на модель сталого розвитку є розвиток міжнародного туризму. Вплив міжнародного туризму на формування сталого розвитку полягає в сукупному впливі на економічну, соціальну та екологічну складові як національного, так і світового розвитку.

Економічне значення міжнародного туризму, як однієї з форм міжнародних економічних відносин полягає в кінцевому результаті, а саме, у валютних надходженнях до бюджету. Соціальне значення виражається через забезпечення одночасного використання та збереження соціокультурної самобутності та історико-архітектурного надбання країн. Беручи до уваги актуальність формування концепції сталого розвитку, яка обумовлена необхідністю стабілізації техногенного навантаження на навколишнє середовище, розв'язання низки екологічних проблем задля спроможності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, екологічне значення міжнародного туризму є особливо важливим [1]. Окремі компоненти туристичного комплексу, зокрема, транспортні перевезення, сфери готельного бізнесу та екскурсійного обслуговування, несуть в собі негативний вплив, який полягає в руйнації екосистеми, виникненні ерозії ґрунтів, забрудненні довкілля та ін. На сьогоднішній день, екологічні проблеми мають тісний зв'язок з економічними, тому як екологічний фактор все частіше формує попит на туристичні продукти як на світових, так і на внутрішніх ринках.

Для розвитку міжнародного туризму необхідні певні умови та розвинута матеріально-технічна база. Оцінюючи конкурентоспроможність країн на ринку міжнародного туризму, досліджують та враховують:

- стан політико-правової бази регулювання сфери міжнародного туризму в країні;
- тенденції бізнес-середовища та розвиток туристичної інфраструктури;
- ресурсний потенціал.

Важливою умовою розвитку індустрії міжнародного туризму є політико-правове середовище, що передбачає наявність певної правової основи, гарантування екологічної стійкості та охорони навколишнього середовища, забезпечення належного рівня безпеки та охорони, розвиток системи охорони здоров'я та гігієни, визнані на державному рівні пріоритети розвитку сфери туризму. З точки зору міжнародного права відносини у сфері міжнародного туризму за своєю природою є відносинами, ускладненими іноземним елементом, унаслідок чого регулювання суто національних відносин у сфері туризму стає неприйнятним і вимагає врахування міжнародної практики [3]. З огляду на це, політико-правове середовище країни має забезпечувати належні умови для ведення бізнесу, відповідати системі регулювання міжнародного та внутрішнього туризму з урахуванням наявних міжнародних норм, сприяти

спрощенню візових, митних, прикордонних формальностей; забезпечувати належні конкурентні умови.

Міжнародний туризм є однією з найприбутковіших галузей економіки, та з кожним роком потоки іноземних туристів зростають, тим самим створюючи додаткове навантаження на екосистему. За даними Всесвітньої туристської організації (UNWTO) кількість іноземних туристів у 2013 р. збільшилась на 6,6 %, або 940 млн. осіб у кількісному виразі, відносно попереднього року. Якщо розглядати за рівнем розвитку країн, то на розвинені країни припадає 8 %, країни, що розвиваються – 5 % приросту прибуттів. Надходження від міжнародного туризму досягли у 2013 р. 919 млрд. дол. США, що відповідає збільшенню на 4,7 % до попереднього 2012 р.

За прогнозами Всесвітньої туристської організації, до 2020 р. очікується збільшення міжнародних потоків до 1,6 млрд. В трійку найбільш популярних регіонів увійдуть Європа (717 млн. туристів), країни Східної Азії та Тихого океану (397 млн. туристів) та Америка (282 млн. туристів) [7]. Отже, розглянемо дані туристичних потоків України, як однієї з перспективних країн Європейського регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків в Україні за 2007-2013 рр. [7]

Роки	Динаміка в'їзних потоків	Динаміка виїзних потоків
2007	326,4 тис. осіб	566,9 тис. осіб
2008	299,1 тис. осіб	868,2 тис. осіб
2009	372,5 тис. осіб	336,0 тис. осіб
2011	372,8 тис. осіб	1,3 млн. осіб
2012	282,3 тис. осіб	913,6 тис. осіб
2013	21,1 млн. осіб	17,2 млн. осіб

Своєрідним прискорювачем розвитку міжнародного туризму стали процеси інформатизації суспільства та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Особливого значення для конкурентоспроможності країни на ринку міжнародного туризму набувають інфраструктура інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток мережі Інтернет і доступність до неї, розробка та запровадження програмного забезпечення, розвиток електронної комерції.

Окремим чинником розвитку міжнародного туризму є відкритість кордонів. Доступність до ринків, належна ефективність митного адміністрування та імпортно-експортних процедур, адміністративна прозорість кордонів, розвинута інфраструктура цивільної авіації та наземного транспорту, доступність і якість транспортних послуг, інформаційно-комунікаційна інфраструктура, політико-правове забезпечення пересування, рівень охорони і безпеки характеризують високий рівень відкритості країни для міжнародної торгівлі та розвитку міжнародного туризму [6].

Удосконалення туристичної інфраструктури, запровадження інновацій у сферу міжнародного туризму потребують значних капіталовкладень. Тому на особливу увагу заслуговує інвестиційне забезпечення міжнародного тури-

зму в країні. Інвестиції у сферу міжнародного туризму сприяють збільшенню ємності ринку, зростанню кількості туристів і відвідувачів, покращують імідж країни та її конкурентоспроможність на світовому ринку туристичних послуг.

У сукупності наявність і забезпечення окреслених умов є необхідними для розвитку та функціонування міжнародного туризму в країні й сприяють реалізації його основних функцій, серед яких виділяють економічну, соціальну, гуманітарну, оздоровчу, пізнавальну, просвітню, комунікативну, розподільчу, творчу, екологічну тощо. Проаналізувавши основні з них, перш за все – економічну, соціальну, пізнавальну, комунікативну та екологічну, можна дійти висновку, що міжнародний туризм – складне, багатоаспектне та комплексне явище, яке має велике значення для світу, країн і людини.

Важливою є роль міжнародного туризму щодо виконання соціальної функції, яка має два аспекти. З одного боку, розвиток міжнародного туризму вирішує проблеми безробіття, підвищує рівень життя працівників цієї сфери, а з іншого – сприяє задоволенню індивідуальних і колективних потреб, зокрема потреб у нових враженнях, зміні місця перебування, а також наданню економічних благ і послуг відповідно до вимог і бажань клієнтів. Великим є значення туризму й у відтворенні потенціалу людських ресурсів [5, с. 23]. Надання можливостей для відпочинку, організації дозвілля, формування нових зв'язків між окремими членами суспільства та цілими народами, отримання позитивних вражень – усе це сприяє розвитку людини, покращенню її настрою, набуттю нею нових сил і бажання для підвищення працездатності, поліпшення результатів своєї роботи.

Зміцнення міжнаціональних відносин допомагає у згладжуванні розбіжностей у способах запобігання конфліктам у суспільстві. У цілому соціальний ефект від міжнародного туризму виражається в раціоналізації вільного часу населення, розширенні світогляду, розвитку духовних і фізичних здібностей, підвищенні культурного рівня. У взаємозв'язку з соціальною функцією виявляється й гуманітарна функція міжнародного туризму, яку можна розглядати як стимулятор розширення світогляду та інтелекту шляхом забезпечення доступності до освіти й культурних надбань та цінностей у світовому масштабі.

Реалізація функцій міжнародного туризму і забезпечення належних умов його функціонування та розвитку відбуваються під впливом низки чинників: економічних, соціальних, демографічних, науково-технічних, міжнародних, суспільної думки, які потребують окремої уваги та дослідження.

У цілому має місце нерівномірний розвиток міжнародного туризму в країнах світу. Як уже зазначалося, частка туризму у ВВП коливається від 1% у країнах з високорозвинутою і диверсифікованою економікою до 10% у країнах з відносно великим туристським сектором (Німеччина – 0,9%, США – 1%, Велика Британія – 1,9%, Іспанія – 4,2%, Австрія – 8,5%). Проте у багатьох малих країнах і країнах, що розвиваються, цей показник перевищує середні значення (у деяких острівних державах туризм забезпечує понад 50% ВВП: Антигуа – 58%, Багамські острови – 52%, Бермудські острови – 35%).

Така занадто висока частка надходжень від туризму у ВВП говорить про уразливість місцевих економік у разі зміни світової кон'юнктури [1]. Водночас є країни, перш за все на пострадянському просторі, які мають потужний туристичний потенціал, але він майже не використовується, внаслідок чого їх економічний та соціальний розвиток не набуває необхідною сили.

Основними причинами цього є нерозвинута інфраструктура туристичної сфери та супутніх сфер послуг, складнощі митного контролю й несприятливий візовий режим для іноземних туристів, низька інвестиційна активність у сфері туризму, проблеми тіньової економіки, низький професіоналізм працівників у сфері туристичних послуг, недостатній рівень якості туристичних послуг, економічна та політична дестабілізація, недосконала правова забезпеченість галузі [8]. За умов вирішення цих проблем інтерес міжнародних туристів збільшуватиметься саме до цих країн, у тому числі з огляду на цінову доступність туристичних послуг у них.

Висновки. Міжнародний туризм, як один з найпотужніших джерел валютних надходжень до бюджету та вектор інтеграції у європейський та світовий простір, потребує більш пильного ставлення з боку державної влади та представників туристичного бізнесу. Враховуючи принципи сталого розвитку туризму, необхідно насамперед підвищувати обсяги інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму. Необхідно розвивати туристичну, сервісну та інформаційну інфраструктуру в зонах автомобільних шляхів та міжнародних транспортних коридорів; вирішувати проблеми використання рекреаційних ресурсів та їх збереження; розвивати альтернативні види туристичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2011.pdf.
2. Гречаник В.П., Васильченко С.М. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму: Україна і світ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/grechanyk2.htm
3. Державна служба туризму та курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/>.
4. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
5. Міжнародний туризм: методика і матеріали статичних досліджень / [укл. О.Д. Король, Т.Д. Скутар]. – Чернівці: Рута, 2008. – 64 с.
6. Розвиток туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://pidruchniki.com/1806020343752/turizm/rozvitok_turizmu_ukrayini
7. Спілка сприяння розвитку сільського та зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua/ukrainian>.
8. Туризм в Україні: проблеми, перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://skole.com.ua/uk/papers/13-turizm/36-turizmukrproblemi.html>.

Рецензент – д.е.н., професор Мармуть Л. О.